

SVEUČILIŠTE/UNIVERZITET „VITEZ“ TRAVNIK

U P U T S T V O
ZA IZRADU SEMINARSKOG RADA

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	3
2. POJAM SEMINARSKOG RADA	3
3. SVRHA I CILJEVI IZRADE SEMINARSKOG RADA	3
4. IZBOR TEME (NASLOVNA).....	3
5. POSTAVLJANJE HIPOTEZE	4
6. BITNI ELEMENTI SEMINARSKOG RADA.....	5
7. PRIMJERI ZA TEHNIČKU OBRADU	
7.1. <i>Korice seminarskog rada</i>	8
7.2. <i>Potkorice ili unutarnja stranica seminarskog rada</i>	9
7.3. <i>Struktura ili kompozicija seminarskog rada – sadržaj</i>	10
8. OBIM SEMINARSKOG RADA.....	11
9. PREDAJA RADA I ODBRANA SEMINARSKOG RADA	11
10. OCJENJIVANJE SEMINARSKOG RADA (BODOVANJE).....	11
11. METODOLOGIJA ZNANSTVENOG (NAUČNOG) ISTRAŽIVANJA.....	12
12. PISANJE SEMINARSKOG RADA	
12. 1. <i>Pisanje teksta</i>	13
12. 2. <i>Priprema ilustracija</i>	15
12. 3. <i>Obilježavanje stranica</i>	15
12. 4. <i>Popis korištene literature (bibliografija)</i>	15
12. 5. <i>Lektura</i>	16
12. 6. <i>Korektura</i>	16
12. 7. <i>Izbor jezika</i>	16
12. 8. <i>Citiranje literature</i>	16
12. 9. <i>Fusnote</i>	18
12.10. <i>Ilustracije</i>	18
12.11. <i>Veličina slova i margine</i>	18

1. UVOD:

Pri koncipiranju ovog Uputstva za izradu seminarskog rada u cijelosti su korišteni dijelovi iz knjige prof. dr. Ratka Zelenike „*Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*“, izdavač Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000 godine.

Uvaženi profesor predaje na Sveučilištu/Univerzitetu „VITEZ“ Travnik na magistarskom studiju. Za detaljnije informacije o seminarskim radovima potrebno je koristiti navedenu knjigu a koja se može naći i u našoj biblioteci.

2. POJAM SEMINARSKOG RADA

Seminarski rad na dodiplomskom studiju je manji stručni rad u kojem se obrađuje jedan uži ili jednostavniji problem i u kojem student stiče prva istraživačka iskustva. U seminarskom radu student samostalno obrađuje određenu temu koju je sam izabrao ili koju je predložio predmetni nastavnik.

Za potvrđivanje samostalnog rada u pisanju student na potkorici seminarskog rada (Vidi str. 9.) potpisuje navedenu Izjavu.

3. SVRHA I CILJEVI IZRADE SEMINARSKOG RADA

Osnovni ciljevi i svrha izrade seminarskih radova na dodiplomskom studiju su u tome da se student potpunije, opsežnije i dublje upozna s problemima određenog znanstvenog polja u okviru nastavnog programa i da se znanstveno usavršava i osposobljava u pisanju znanstvenih i stručnih radova, odnosno da stiče vještinu pisanja tih radova, a prije svega, da se znanstveno osposobi za samostalnu izradu magistraskog rada.

Izradom seminarskih radova student treba (mora) dokazati: 1) sposobnost primjene teorijskog i praktičnog znanja u samostalnoj obradi aktualne teme, 2) sposobnost primjene znanstvenih metoda i tehnologije znanstvenog istraživanja, 3) sposobnost korištenja relevantnih tuđih spoznaja, stavova i znanstvenih činjenica koje su objavljene u aktualnoj literaturi ili formuliranja vlastitih spoznaja do kojih je došlo primjenom znanstvenih metoda (znanstvenoistraživačkim radom) i 4) sposobnost pisanja tekstova znanstvenih i stručnih djela.

4. IZBOR TEME (NASLOVA)

Tema (naslov) znanstvenog i stručnog djela mora izražavati njegov osnovni sadržaj. Zato naslov mora biti kratak, jasan, privlačan i informativan, tako da što jasnije odrazi sadržaj i karakter djela. Poželjno je da sadrži ključne riječi o tretiranom problemu. Treba izbjegavati dugačke, pretenciozne i nespretne i otrcane teme (naslove). Naslov može imati i više varijanti, pa se iz kombinacije njihovih elemenata sastavlja najprikladnija verzija konačnog naslova. Prema tome, naslov mora sa što manje riječi tačno opisati sadržaj djela.

Naslov treba biti kratak, ali ne prekratak. Isto tako naslov ne smije biti predug. Prekratki naslovi izražavaju predmet istraživanja previše uopćeno.

5. POSTAVLJANJE HIPOTEZE

1) S obzirom na spoznajnu ulogu hipoteze u suvremenoj metodologiji nailazi se na brojne definicije pojma hipoteze, kao što su:

- „Hipoteza predstavlja ono što se predviđa“,
- „Hipoteza gleda unaprijed“,
- „Hipoteza je pitanje tako postavljeno da se na njega može na određeni način dati i određen odgovor“,
- „Hipoteza je teorija u koju istraživači nisu sigurni“,
- „Hipoteza je neki teorijski stav ili zaključak, koji ima određeni stupanj vjerovatnosti“,
- „Hipoteza je više ili manje vjerovatna pretpostavka da postoji neka pojava kao uzrok ili posljedica neke druge pojave“,
- „Hipoteza je pretpostavka kojom se objašnjava utvrđena činjenica“,
- „Hipoteza pruža rješenje problema zbog kojeg su istraživanja poduzeta i može biti provjerena u praksi“,
- „Hipoteza pridonosi razvoju znanosti, jer je njezina funkcija da usmjeri istraživanja na pravilan način među činjenicama“.

U znanstvenoistraživačkom radu postavljanje hipoteze se javlja kao teorijsko-misaoni postupak koji slijedi izravno nakon utvrđivanja određenih činjenica rado objašnjenja ili proširenja tih činjenica ili proširenja ili produbljenja spoznaja o tim činjenicama. U tom smislu hipoteza predstavlja teorijsko-misaone dopune nekih praznina u poznavanju određene pojave ili skupova (kompleksa) pojava čiji se dijelovi, stajališta, ili neka druga obilježja već poznaju. Uzročno-posljedične veze i odnosi pojava vrlo su često predmet hipoteze.

Svaka se postavljena hipoteza treba provjeriti. Hipotezu se provjerava teorijski ili praktično na temelju procjene spoznajne vrijednosti hipoteze. Provjera hipoteze se sastoji u utvrđivanju spoznajne vrijednosti stavova hipoteze. Provjeravanjem hipoteze treba se verificirati i dokazati istinitost ili neistinitost hipoteze. Provjeravanjem se čini teorijski (misaonom djelatnošću) zaključivanjem ili praktičnom djelatnošću, empirijski.

Provjeravanje hipoteze sastoji se u tome da se istraže i pronađu sva moguća rješenja, činjenice i argumenti koji će oboriti postavljenu hipotezu: ako ona tim pokušajima odoli, znači da je istinita, a ako ona tako ne može biti dokazana, ona se obara i zamjenjuje drugom hipotezom. Potvrđena hipoteza treba biti aksiomatski provjerena, tj. ona treba biti logično uključena i povezana u sustav postojećeg znanja i ne može proturiječiti fundamentalnim znanjima i drugim spoznajama i uvjerenjima.

Ona može odbaciti (opovrgnuti) neku staru hipotezu novim znanstvenim činjenicama, teorijama i zakonima. Provjerena ili verificirana hipoteza istodobno znači rješenje znanstvenog problema i time se postupak znanstvenog istraživanja završava. Rješenje znanstvenog problema stvara se u pisanom obliku i sintetički obrađuje kao generalni zaključak i poseban izvještaj.

Važno je spomenuti da se u postupku provjeravanja hipoteze, bez obzira na koji se način čini to provjeravanje, hipoteza može biti:

1) Potvrđena u većoj ili manjoj mjeri. Takva se hipoteza u određenom stupnju više ili manje potvrđuje u praksi.

2) Demantirana u većoj mjeri. Takva se hipoteza mora modificirati, promjeniti ili zamjeniti adekvatnijom hipotezom.

3) Napokon opovrgnuta, u određenom spoznajnom postupku. Takva se hipoteza mora odbaciti ili zamjeniti drugom hipotezom, a najčešće hipotezom suprotnog značenja.

4) Zaključno potvrđena kao tačna. Takva se hipoteza kvalificira kao znanstvena spoznaja, znanstvena teorija ili znanstveni zakon. Provjerene ili verificirane hipoteze imaju važnu, a vrlo često i odlučujuću ulogu u znanstvenom predviđanju i u znanstvenom otkriću.

6. BITNI ELEMENTI SEMINARSKOG RADA

Svaki kvalitetan seminarski rad na poslijediplomskom studiju treba imati sedam bitnih elemenata i to:

1) naslov rada, 2) predgovor (nije obavezan), 3) uvod, 4) izlaganje tematike, 5) zaključak, 6) popis korištene literature i 7) priloge (ako su potrebni).

1) Naslov rada. Naslov seminarskog rada izražava njegov osnovni sadržaj. Zato mora biti kratak, jasan, privlačan i informativan, tako da što jasnije odrazi njegov sadržaj i karakter. Poželjno je da sadrži važnije ključne riječi o tretiranom problemu. Treba izbjegavati dugačke, pretenciozne, nespretne i otrcane naslove. Naslov može imati i više varijanti, pa se iz kombinacija njihovih elemenata sastavlja najprikladnija verzija konačnog naslova.

2) Predgovor. Ne ulazeći u dublju analizu pojma „predgovor“ (jer o tom pojmu postoje vrlo različita stajališta), moglo bi se reći da se u njemu iznose razlozi koji su autora podstakli na izbor određene teme i pisanje seminarskog rada. U predgovoru se preliminarno objašnjava motiv i značenje seminarskog rada i eventualno iznose konkretne posebne teškoće koje je autor u radu morao savladati. Predgovor nije obavezan u seminarskom radu, ali bi ga trebalo prakticirati radi stjecanja vještine pisanja.

3) Uvod. Uvod je pristupni dio seminarskog rada koji ujedno i predstavlja znanstvenostručni lik autora. U njemu bi magistrand trebao čitatelja uvesti u područje tretirane teme, upoznati ga sa problemom istraživanja i ciljevima istraživanja te sadržajem rada.

Uvod seminarskog rada sadrži obično (kao i sva znanstvena i stručna djela) ova četiri elementa:

- Postavljanje (definiiranje) problema (istraživanja) ili predmet istraživanja s hipotezom

- Određivanje svrhe i ciljeva istraživanja (definirati osnovni cilj i ev. Potciljeve istraživanja),
- Kompoziciju ili strukturu rada (kratak opis dijelova i rada) i,
- Znanstvene metode (koje se koriste pri izradi rada).

Uvod ne smije biti opsežan i ne bi trebao imati veći opseg od prethodni stranica.

4) Izlaganje tematike u okviru strukture ili kompozicije rada

Izlaganje tematike (tekstualna razrada tretirane tematike) je najinventivniji i najopsežniji dio seminarskog rada. Ovom se elementu treba posvetiti posebna pozornost. Tretirana se tematika raspoređuje u dijelove (poglavlja) i niže potcjeline (pod)dijelove, tematske (pod)cjeline. Svaki od tih dijelova (i nižih tematskih cjelina) treba imati naslov karakterističan za obuhvaćenu tematiku.

Raspored tematike nema samo sistematično-metodološko-formalni smisao i karakter nego, prije svega, suštinsko značenje jer ukazuje na koncepciju seminarskog rada i na znanstven, sustavan pristup istraživanju i obradi unaprijed definiranog problema, odnosno dokazivanja postavljene hipoteze, a ujedno disciplinira pisca da tematiku izloži po određenom redosljedu. Dijelovi seminarskog rada trebaju činiti jedinstvenu, uzročno-posljedično povezanu cjelinu.

U ovom dijelu seminarskog rada (izlaganje tematike) iznose se najvažniji rezultati istraživanja: opisuju se, objašnjavaju i izlažu utvrđene relevantne činjenice, dokazuje se radna hipoteza i obrazlažu postignuti rezultati.

S obzirom na namjenu i karakter seminarskih radova na poslijediplomskom studiju, uputno bi bilo da se sva tematika, osim uvoda i zaključka raspoređi u tri dijela i to:

Povjesno teorijski, retrospektivni ili eksplikativni dio. U ovom bi dijelu s globalnog stajališta trebalo vrlo koncizno iznijeti povijest proučavanog problema, njegovu dosadašnju teorisku obradu i naznačiti važnost, aktualnost i korisnost proučavanog problema.

Analitičko-eksperimentalni dio. U njemu bi analitičko-sintetički trebalo iznijeti najbitnije znanstvene činjenice, spoznaje, stavove, podatke i informacije (tuđe i vlastite) kojima se dokazuje i ispravnost i istinitost postavljenih hipoteza.

Perspektivni dio. Razrađenim dokazanim hipotezama u ovom bi dijelu trebalo predložiti konkretna rješenja, mjere i akcije za primjenu u praksi, odnosno za poboljšanje i unapređenje tehnoloških postupaka i poslovanja u gospodarstvu ili određenom poduzeću.

U izlaganju tematike u seminarskom radu dolazi do izražaja znanje, sposobnost, kritičnost, inventivnost i znanstveno-istraživačko (ne)iskustvo magistranta. On treba znanstveno i logično povezivati relevantne činjenice, spoznaje, dokaze i misli u utvrđivanju problema i u izvođenju zaključaka. Pri tome magistant treba biti samostalan i objektivan u prosuđivanju i donošenju relevantnih ocjena i prijedloga, ne smije biti rob tuđih ili ustaljenih mišljenja, a svoju odgovornost potvrđuje argumentima i dokazima.

U ovom najvažnijem dijelu seminarskog rada magistant obavezno i na uobičajen način citira u fusnotama tuđe stavove, spoznaje i formulacije odnosno navodi korištenu literaturu u pozivnim bilješkama.

Pri utvrđivanju strukture ili kompozicije seminarskog rada, obavezno treba rabiti decimalni sustav.

5) Zaključak. Završni dio seminarskog rada je zaključak, on sadrži najvažnija rješenja postavljenog problema istraživanja, odnosno odgovore na pitanja postavljena u uvodu. Zaključak je zapravo na koncizan način izložena sinteza čitavog seminarskog rada i ne treba biti preopširan.

Zaključak ne treba označavati brojevima nego cjelokupni zaključak treba formulirati kronološki po strukturi rada.

6) Popis korištene literature. Poslije zaključka seminarnog rada navodi se popis korištene literature. U pravilu na posljednjoj stranici piše se naslov LITERATURA. Literaturu koja je korištena treba svrstati u nekoliko skupina. Najčešće se svrstava u četiri skupine i to: 1) knjige, 2) članci, 3) nepotpisani natpisi i 4) ostali izvori (npr.: priručnici, konvencije, propisi, natuknice i sl.)

7) Prilozi. Kada je potrebno iza teksta seminarnog rada dodati određen prilog (npr.: anketni upitnik, isprava o prijevozu, polica osiguranja, tablica s analitičkim podacima na temelju kojih je tablica sa sintetiziranim pokazateljima inkorporirana u tekst rada i sl.), treba na uobičajen način povezati tekst rada sa prilogom (npr.: cf. Prilog br.1: FIATA teretnica za multimodalni transport, itd.) u seminarnom radu nalazi se iza: literature, popisa tablica, popisa grafikona popisa fotografija.

8) Izjava o originalnosti izrade seminarnog rada.

7. PRIMJERI ZA TEHNIČKU OBRADU

7.1. Korice seminarskog rada (primjer)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
EKONOMSKI FAKULTET U RIJECI
RIJEKA

POSLIJEDIPLOMSKI ZNANSTVENI STUDIJ
MENADŽMENT

LJERKA CEROVIĆ

KONTROLA U FUNKCIJI MENADŽMENTA

SEMINARSKI RAD

RIJEKA, 1996.

7.2. Potkorice ili unutarnja stranica seminarskog rada (primjer)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
EKONOMSKI FAKULTET U RIJECI
RIJEKA

POSLIJEDIPLOMSKI ZNANSTVENI STUDIJ
MENADŽMENT

KONTROLA U FUNKCIJI MENADŽMENTA

SEMINARSKI RAD

IZJAVA:

Ja (Ime i prezime), student Sveučilišta/Univerziteta „VITEZ“ Travnik, Index broj: _____ odgovorno i uz moralnu i akademsku odgovornost izjavljujem da sam ovaj rad izradio potpuno samostalno uz korištenje citirane literature i pomoć asistenta odnosno profesora.

Potpis: _____

Predmet: Principi menadžmenta
Mentor: prof. dr. Marčelo Dujanić
Magistrandica: Ljerka Cerović
Matični broj: 28/95
Modul: Financijski menadžment

Rijeka, veljača 1996.

7.3. Struktura ili kompozicija seminarskog rada – sadržaj (primjer)

S A D R Ž A J

1. UVOD

- 1.1. Predmet istraživanja (s hipotezom)
- 1.2. Svrha i ciljevi istraživanja
- 1.3. Struktura rada
- 1.4. Znanstvene metode

2. RELEVANTNE ZNAČAJKE KONTROLE

- 2.1. Pojam i načela kontrole
- 2.2. Metode i tehnike kontrole

3. VAŽNOST KONTROLE U MENADŽMENTU

- 3.1. Temeljne funkcije menadžmenta
 - 3.1.1. Planiranje
 - 3.1.2. Organiziranje
 - 3.1.3. Upravljanje ljudskim resursima
 - 3.1.4. Kontroliranje
- 3.2. Organiziranje procesa kontroliranja
 - 3.2.1. Postavljanje standarda
 - 3.2.2. Mjerenje ostvarenja
 - 3.2.3. Poduzimanje korektivnih aktivnosti
- 3.3. Područje organizacije kontrole
 - 3.3.1. Organizacija kontrole s motrišta vremena
 - 3.3.2. Organizacija kontrole s motrišta obuhvatnosti i kompleksnosti
- 3.4. Djelotvornost kontroliranja
 - 3.4.1. Zahtjevi i ograničenja djelotvorne kontrole
 - 3.4.2. Mjere i pokazatelji djelotvorne kontrole

4. PRIJEDLOG AKTIVNOSTI ZA DJELOTVORNIJI UTJECAJ KONTROLE U MENADŽMENTU

- 4.1. Aktivnosti u sferi propisa i pravila
- 4.2. Aktivnosti u sferi organizacijskog razvoja
- 4.3. Aktivnosti u sferi ljudskih potencijala
- 4.4. Ostale aktivnosti

5. ZAKLJUČAK

LITERATURA

POPIS ILUSTRACIJA

8. OBIM SEMINARSKOG RADA

Obim rada nije utvrđen. Međutim preporučuje se da rad ne može biti manji od 10 i veći od 30 stranica. U obim seminarskog rada ne spadaju prilozi, tabele, šeme i dr.

Rad se ne smije vještački povećavati uz povećanje margina, proreda, veličine slova, ubacivanje nepotrebnih slika ili citata i sl.

Obim rada nije preciziran jer vrijednost i kvalitet rada nisu određeni obimom već uspješnošću istraživanja, ispravnošću primjenjenih metoda i preciznom formulacijom ostavrenih rezultata.

9) PREDAJA RADA I ODBRANA SEMINARSKOG RADA

Student predaje seminarski rad u elektronskoj formi i hard copy primjerku a po dogovoru sa predmetnim nastavnikom ili asistentom.

Seminarski rad se u pravilu brani pred predmetnim nastavnikom ili asistentom s tim da to nije obavezno. Predmetni nastavnik ili asistent može bodovati seminarski rad i bez usmene odbrane.

10) OCJENJIVANJE SEMINARSKOG RADA (BODOVANJE)

Ocjenjivanje seminarskog rada vrši se bodovanjem od 0 do 10 bodova. Studenti koji ne pišu seminarski rad automatski dobijaju 0 bodova.

Pri bodovanju (ocjenjivanju) uzimat će se u obzir slijedeći elementi:

- odgovara li sadržaj rada odabranoj temi i nalovu rada
- je li unutrašnji raspored poglavlja i podpoglavlja logičan i potpun
- da li je autor dovoljno temeljito i obuhvatno proveo istraživanja i da li je pronašao i koristio reprezentativnu literaturu i uzorke
- da li je autor kritički prezentirao stajališta i svoje istraživanje relevantno za temu
- je li autor rekao nešto novo i ima li originalnost u njegovom tekstu, hipotezi i rezultatima
- je li autor pokušao steći nove empirijske ili teorijske spoznaje ili prikazati podatke i stavove koji su nedovoljno poznati
- je li rad stilski i gramatički pismeno oblikovan
- je li autor svoje teze, sugestije ili primjedbe iznio konzistentno, stručno, pošteno i uvjerljivo podupirući ih argumentima (podacima, citatima i sl.),
- je li rad napisan koncizno, jasno i kvalitetno, bez ponavljanja, digresija, nepotrebnih citiranja i iznošenja materijala koji nije reprezentativan za temu seminarskog rada,
- je li seminarski rad uredno sastavljen i jesu li poštovana pravila formalnog oblikovanja (tehnika štampanja, veličina slova, margine, proredi, obim stranica, naslovna stranica i sl.),
- da li su pravilno korišteni citati i fusnote, itd

Preporučuje se autorima seminarskog rada prije predaje na bodovanje (ocjenjivanje) da obavezno ponovo pročitaju svoj rad kako bi ispravili suštinske i tehničke greške. U pravilu seminarski rad treba kucati sa našim slovima (š, č, ć, ž i sl.)

Napomena: seminarski rad na magistarskom studiju mora biti opširniji, temeljitiji i kvalitetniji te ga profesor boduje od 0-40 bodova s tim da se mora obavezno prezentirati i braniti pred predmetnim profesorom.

11. METODOLOGIJA ZNANSTVENOG (NAUČNOG) ISTRAŽIVANJA

Metodologija kao znanost o metodama znanstvenog istraživanja odnosno znanosti o cjelokupnosti svih oblika i postupaka znanstvenih istraživanja pomoću kojih se dolazi do sustavnog i objektivnog znanstvenog znanja, ili znanstvena disciplina u kojoj se kritički ispituju i eksplicitno izlažu različite opće i posebne znanstvene metode, za svakog znanstvenika, istraživača, nastavnika, studenta, magistranda, doktoranda, intelektualca, stavratelja, inovatora, obrazovanog čovjeka (...) predstavlja condicio sine qua non (tj. uvjet bez kojega se ne može nešto učiniti).

Osnovne značajke znanstvene spoznaje, pa prema tome, i znanstvenih metoda kojima se istražuju i otkrivaju znanstvene spoznaje jesu: 1) objektivnost, 2) pouzdanost, 3) preciznost, 4) sustavnost i 5) općenitost.

Planirano i namjerno je najveća pozornost i najviše prostora posvećeno znanstvenim metodama: obrađeno je sažetije ili opširnije trideset i četiri znanstvene metode. To su ove znanstvene metode:

- 1) induktivna i deduktivna metoda
- 2) metoda analize i sinteze
- 3) metoda apstrakcije i konkretizacije
- 4) metoda generalizacije i specijalizacije
- 5) metoda dokazivanja i opovrgavanja
- 6) metoda klasifikacije
- 7) metoda deskripcije
- 8) metoda kompilacije
- 9) komparativna metoda
- 10) statistička metoda
- 11) matematička metoda
- 12) metoda modeliranja
- 13) kibernetička metoda
- 14) eksperimentalna metoda
- 15) dijalektička metoda
- 16) povijesna metoda
- 17) genetička metoda
- 18) teorija sustava kao metoda
- 19) aksiomska metoda
- 20) metoda idealnih tipova
- 21) empirijska metoda
- 22) metoda studija slučaja
- 23) metoda anketiranja

- 24) metoda intervjuiranja
- 25) metoda promatranja
- 26) metoda brojenja
- 27) metode mjerenja
- 28) Delfi metoda
- 29) metoda mozaika

Na kraju su nabrojane i ostale znanstvene metode koje se mogu primjenjivati samo u specifičnim istraživanjima ili kao dodatne, pomoćne metode.

Detaljnije o svakoj naučnoj metodi možete naći u navedenoj knjizi prof. dr. Ratka Zelenike.

12. PISANJE SEMINARSKOG RADA

12.1. Pisanje teksta

Pisanje teksta znanstvenog i stručnog djela (i svakog pisanog djela) je najsloženiji, najteži i najodgovorniji posao u znanstvenoistraživačkom radu.

Autor pristupa pisanju djela nakon kvalitetno završenih svih faza tehnologije znanstvenog istraživanja, tj. nakon: uočavanja i znanstvenog problema i njegove formulacije, postavljanja hipoteze, izbora i analize teme, izrade orijentacijskog plana znanstvenog istraživanja, sastavljanja radne bibliografije, prikupljanja, proučavanja i sređivanja literalne građe, završne strukture ili kompozicije djela i pripreme ilustracija.

Tekst djela piše se u dvije faze: ¹ 1) pisanje koncepta, 2) pisanje završnog teksta, odnosno čistopisa.

Pisanje završnog teksta zahtijeva od autora mnogo vremena, stpljenja i energije. Savjesno i odgovorno obavljanje ovog posla mora rezultirati povećanjem kvalitete pisanog djela. Autor se treba postaviti isključivo kao kritičar te objektivno sagledati nedostatke svoga koncepta i otkloniti ih. Njegove se intervencije kreću u tri pravca, i to: stručnom, pravopisnom i tehničkom.

Stručna redakcija autora rukopisa je najvažnija bez obzira o kojoj se vrsti pisanog djela radi i znanstvenog područja koje ono tretira. Autor čita rečenicu po rečenicu i kritički provjerava misli i snagu navedenih dokaza. U završnom tekstu (čistopisu) ne bi smio ostati: ni jedan pogrešno upotrebljen termin, ni jedan netačan podatak, ni jedan neprovjeren dokaz, ni jedna nelogičnost, ni jedna nedvosmislenost i sl. Vještina pisanja završnog teksta sastoji se zapravo o vještini brisanja onoga što je nestručno napisano, odnosno njegovog ispravljanja i dopunjavanja.

Najčešće su pravopisne, odnosno gramatičke i stilsko-jezične intervencije. Iako većina autora nisu posebni jezični stručnjaci, njihova je dužnost učiniti sve kako bi tekst bio što korektnije

¹ Pod rukopisom treba podrazumijevati tekst nekog djela (i rada), koji je napisan vlastitom rukom (grafitnom ili kemijskom olovkom, nalivperom), klasičnim pisačim strojem ili osobnim računalom, sve do trenutka dok se taj tekst u tiskari ne pripremi (tj. složi) za tiskanje. Nakon toga slijede postupci tiskanja, umnožavanja, slaganja, uvezivanja (...)

napisan. Oni provjeravaju tačnost misli, ispituju red riječi, skraćuju duge rečenice, ispravljaju jezične i pravopisne greške i sl.

Nakon stručne i pravopisne redakcije pristupa se pisanju čistopisa, ako već prethodno nije bio pisan osobnim računalom. To je zapravo prepisivanje ispravljenog teksta pisaćim strojem ili računalom učisto, ako je koncept rukopisa pisan olovkom ili nalivperom. Ako se djelo priprema za tisak, potrebno ga je nakon prepisivanja učisto i tehnički obraditi prema zahtjevima izdavača, odnosno prema uputama autorima koja izdaju časopisi.

U znanstvenim, stručnim i drugim pisanim djelima, a posebno u diplomatskim, magistarskim znanstvenim i stručnim radovima, doktorskim disertacijama, pa i u brojnim udžbenicima, uočavaju se određene jezične pogreške koje se gotovo redovito ponavljaju, pa je zato potrebno na njih posebno i ukazati.

1) Zloupotrebljavaju se riječi: „slabo“, „jako“, „često“, „rijetko“, „mnogo“, „malo“, „stotinu slučajeva“, „tisuće slučajeva“, „bezbroj puta“, „golemo“, „kolosalno“ i sl.

Sve te riječi uglavnom označavaju vrlo relativne pojmove, krajnje neodređene, pa ih stoga u znanstvenoistraživačkom radu ne bi trebalo upotrebljavati. Značenje tih riječi trebalo bi kvantificirati.

2) Treba izbjegavati uporabu prvog lica jednine i množine. Često se upotrebljava prvo lice jednine, kao npr.: „Ja sam to istražio...“, „prema mojima istraživanjima...“, „Ja smatram...“, „Ja mislim...“ i sl. Nije u stilu lijepog ponašanja a niti u duhu našeg znanstvenog jezika upotrebljavati „ja“. To često iritira čitatelja ili slušatelja i izaziva izvjesnu odbojnost prema piscu ili govorniku.

Mnogi autori često da bi izbjegli uporabu „ja“, pišu „mi“, kao npr.: „prema našim rezultatima...“, „mi smatramo...“ i si., iako je očigledno da se radi o rezultatima samog autora, odnosno jedne jedine osobe. Naime, oni se uporabom prvog lica množine, pokušavaju prikazati kao skromni, a zapravo izazivaju suprotan efekt. Ovdje se neizbježno postavlja pitanje: zašto bi netko za sebe rekao „mi“? U znanstvenoistraživačkom radu treba pisati bezlično, odnosno u trećem licu, kao npr.: „istraživanja su pokazala...“, „smatra se...“ i si. jer u znanstvenim i stručnim djelima sve ono što je izravno ili neizravno citirano. Međutim, kada se treba nešto posebno istaknuti, onda to treba učiniti na primjereniji način. Isto tako, ne bi trebalo samouvjereno stavljati svoje rezultate ispred drugih ili se nekorektno suprotstavljati stavovima drugih istraživača osim ako nisu pogrešni.

3) Treba izbjegavati uporabu izraza kao što su, npr.: „opće je poznato“, „svatko to zna“, „svi su suglasni“, „kao što je poznato“ i si. U znanstvenoistraživačkom radu aksiomi su činjenice koje se prihvaćaju i upotrebljavaju, ali ne znači da su i aksiomi činjenice koje su apsolutno poznate.

4) Treba izbjegavati uporabu stranih riječi. Ako postoje domaće riječi, onda im svakako treba dati prednost u odnosu na strane riječi i nazive. Svaki znanstvenik treba težiti stvaranju znanstvenog i stručnog nazivlja u nacionalnom jeziku. Na taj se način potvrđuje identitet jednog naroda.

5) U recenzijama, stručnim i kritičkim prikazima nedopušteno je upotrebljavati formulacije, kao što su npr.: „ne sviđa mi se“, „ovdje nije nešto u redu“, „ovo mi zvuči dobro“, posebno kada se o nekom djelu iznose verbalne ocjene pred javnim skupom.

6) Treba izbjegavati neologizme, odnosno kovanice koje još nisu prihvaćene u znanosti i u narodu. Kada se ustanovi da su oni sastavni dio međunarodnog znanstvenog rječnika, treba svakako navesti njihovo

podrijetlo. Kada istraživač sam stvori neku novu riječ, odnosno termin, dužan je objasniti kako je to učinio, dati etimologiju i definiciju novog termina

7) U pisanju brojeva u numeričkom i tekstualnom obliku, trebalo bi primjenjivati iskustveno načelo: brojevi do 10 pišu se slovima, a više od 10 brojevima (npr.: devet, ali zato 19). Kada se u jednoj rečenici piše kombinacija brojeva do 10 i više od 10, onda sve treba pisati samo numeričkim brojkama (npr.: 7 i 17). Od tih načela izuzimaju se brojevi dana, mjeseci, godine te sati, što se sve piše brojevima.

8) Izbjegavati davanje prevelikog značenja vlastitim rezultatima istraživanja. Vlastite spoznaje, rezultate znanstvenog istraživanja i zaključke, pa čak i one najvažnije treba prikazati objektivno i realno, bez preuveličavanja.

9) Treba izbjegavati uporabu formulacija kao što su npr.: "već smo unaprijed rekli", "a još ćemo se vratiti na ovo pitanje", "dalje će se pokazati", "ponavljam" i si. Jer, riječi, rečenice, odlomci, dijelovi, poddijelovi moraju biti interakcijski povezani: manje potcjeline čine veće cjeline (i obrnuto), a misaono su povezane i čine neko djelo homogenom cjelinom.

12.2. Priprema ilustracija

Sve ilustracije (tablice, grafikoni, crteži, zemljovid, sheme i fotografije), u znanstvenim i stručnim djelima igraju vrlo značajnu ulogu, zbog toga se od podatka otvaranja teksta rukopisa međusobno usuglašava njegov sadržaj sa sadržajem ilustracija.

Pri Izradi ilustracija treba voditi računa da one budu napravljene i prilagođene zahtjevima izabrane tehnologije tiska. Posebno se treba brinuti o racionalnoj pripremi ilustracija, a to podrazumijeva mogućnost jednakog umanjavanja ilustracija, uporabu crteža u kojima se koriste letraset slova ili šablona za upisivanje slova i znakova u legendama, kako bi se izbjeglo dovršavanje ilustracija u tiskari ubacivanjem slova i si.

12.3. Obilježavanje stranica

Svaku stranicu, osim naslovne i unutarnje stranice, treba numerirati U praksi se, u pravilu, stranice predgovora i sadržaja numeriraju rlm»klm brojevima, a daljnje stranice od uvoda do zaključka, uključujući popi««« ilustracija, priloge, stvami registar i kratice, numeriraju se kronološki arapskim brojevima, s time što desna stranica s uvodom počinje s brojem 1.

12.4. Popis korištene literature (bibliografija)

Poslije završenog teksta znanstvenog i stručnog djela odnosno poslije zaključka, djela koja ga trebaju i moraju imati, pozicionira se popis literature (bibliografija). Na posebnoj se stranici piše LITERATURA IM BIBLIOGRAFIJA. Korištena se literatura treba svrstati u nekoliko skupina, lako postoji više načina popisa korištene literature, najčešće se svrstava u četiri skupine, i to: 1) knjige, 2) članci, studije i rasprave, 3) ostali izvori (npr. priručnici, konvencije, propisi, natuknice I si.) i ev. 4) nepotpisani napiti

12.5. Lektura

Kako mnogi autori pisanih djela mogu pogriješiti u gramatici materinjeg jezika, jer se kultura jezika i stila stalno razvija i usavršava, rukopisi pripremljeni za tiskanje obvezno se daju na lektoriranje. Lektor ispravlja gramatičke, odnosno pravopisne i stilističke greške. Kako lektor ne bi eventualno narušio bit smisla teksta ili uporabio pogrešan termin, poželjno je da autor pregleda lektorske ispravke.

12.6. Korektura

Korektura spada među najvažnije i najodgovornije poslove u procesu tiskanja svih vrsta djela. Pod korekturom razumijeva se pronalaženje i ispravljanje tiskanih pogrešaka u slogu.

Razlikuju se dvije vrste korektura, i to:

- 1) Tipografska korektura bavi se ispravljanjem pravopisnih, interpunkcijskih i tehničkih pogrešaka u složenom tekstu i vodi računa da slog u potpunosti odgovara tekstu originala.
- 2) Redakcijska korektura je složenija, jer pored tiskarskih pogrešaka obraća pozornost i na sadržaj teksta, vodeći pri tome računa da se u tekstu isprave eventualne netočnosti i provjerava je li u originalu ispušten neki dio teksta, ili neka riječ, ili su izopачene riječi.

12.7. Izbor jezika

Seminarski rad se može pisati na jednom od jezika prisutnih u BiH (bosanski, srpski i hrvatski).

12.8. Citiranje literature

U znanstvenom i stručnom pisanom djelu mora se jasno odvojiti autorov tekst, misao, spoznaja, ideja, podatak, ilustracija i sl., od tuđeg teksta, tuđih spoznaja, podataka, ilustracija i si. Od drugoga autora mogu se preuzeti definicije pojmova, znanstvene činjenice, ideje, podaci, stavovi, informacije, ilustracije i si., ali se uvijek treba na vrlo jasan i uobičajen način navesti čiji su i iz kojeg bibliografskog izvora preuzeti. To se postiže citiranjem. A pod citiranjem se podrazumijeva od riječi do riječi pismeno ili usmeno navođenje tuđih dijelova teksta ili riječi koje se mogu izvorno provjeriti.

Mnogostruka je svrha citiranja u znanstvenim i stručnim djelima. Najčešće se citiranjem ilustrira neki problem ili on služi kao dokaz, ili se njime argumentira vlastita misao pozivajući se na neki autoritet, ili se citatom želi dokazati da je autor "znanstveniji" od autora citirane misli.

Vrlo se često upotrebljavaju citati radi suprostavljanja mislima (spoznajama i si.) drugog autora kako bi protuargumenti bili što uvjerljiviji. Citate treba što manje koristiti kao dokaze, jer se u znanstvenoistraživačkom radu traže, prije svega, vlastiti dokazi.

Ako se u citatu unutar nekog navoda, ispusti koja riječ, odnosno koji dio teksta, to se mora naznačiti s tri točke (...), ali pri tom treba imati na umu činjenicu da istrgnuti citati mogu biti vrlo opasni, jer se njima može bitno izmijeniti smisao autorovih misli, odnosno spoznaja.

Ako je citat u originalu napisan masnim slovima i "kurzivom", takvim ga se slovima mora i citirati. Međutim, ako citat nije napisan masnim slovima i "kurzivom", autor je dužan u fusnoti napisati "podvukao autor" ili "kurziv je naš"

Kada će se navesti neki citat na jeziku na kojem je napisan? U strogo znanstvenom djelu, posebno ako je ono namijenjeno inozemstvu, ili ako je citat od odlučujuće važnosti, autor može citate navesti na jeziku kojim su pisani. Međutim, autor mora procijeniti kada je nužno i strani citat prevesti, a taj se prijevod obično piše u fusnoti.

Ako je navedeni citat u kojem je autor primijetio pogrešnu nejasnu riječ ili neku nelogičnost, on će taj navod prokomentirati izrazom "Sic"².

Pri upotrebi citata autor mora voditi računa o omjeru tuđeg teksta, tuđih spoznaja u odnosu na rezultate vlastitog istraživanja i vlastite spoznaje. Osim toga, citati se moraju skladno inkorporirati u cjelinu izložene tematike, oni moraju biti u izravnoj vezi s osnovnom misli i temom određenog djela.

Prema tome, (doslovno, dosljedno) preuzimanje tuđih spoznaja označuje se stavljanjem preuzetog teksta među znakove navođenja („...“) i citiranjem tuđeg djela u "pozivnoj bilješki" (fusnoti, napomeni, referenciji, podnošku) na dnu poslije teksta, odnosno stranice ili u uglatoj zagradi u tekstu rada, ili druge uobičajene načine. Kada se duži tekst „prepriča“ vlastitim riječima i kada se tuđe ideje i podaci interpretiraju na vlastiti način tj. parafraziraju, potrebno je navesti izvor iz kojega su preuzeti. Preuzimanje tuđih ostvarenja bez navođenja autora i njegova djela nedopušteno je i predstavlja plagijat.

U nastavku se navodi nekoliko primjera citata:

1) Prema profesoru Turini pod „špedicijom treba razumjeti specijaliziranu privrednu djelatnost koja se bavi organizacijom otpreme robe i drugim poslovima koji su s tim u vezi". - Tim je citatom dosljedno preuzeta tuđa spoznaja, tj. definicija!

2) Na sličan način profesor Žuvela definira znanost kao sistematizirani skup znanja o objektivnoj stvarnosti (tj. prirodi, društvu, pojavi) do kojega se došlo primjenom objektivnih metoda istraživanja. - Tim je citatom parafrazirana (minimalno) preuzeta tuđa definicija!

3) Profesor Baban navodi više kriterija pri klasifikaciji znanstvenih istraživanja, a posebno se spominju istraživanja prema broju znanstvenih disciplina koje je ustanovio profesor Zelenika. - Tim se citatom povezuju spoznaje dvojice pisaca (tj. autora).

4) Elaborirajući problematiku diferencijacije i integracije znanosti profesor Zelenika koncizno obrazlaže: disciplinarnost, interdisciplinarnost, multidisciplinarnost, pluridisciplinarnost i transdisciplinarnost. - Taj je prepričan citat preuzet iz "druge ruke", pa se u tom slučaju moraju navesti svi elementi o originalnom djelu, tj. prvom djelu, a nakon toga "prema x i 'y" tj. sve elemente o autoru i djelu iz kojega je citat neizravno preuzet. Citat se može preuzeti i iz "treće ruke", pa će se tada postupiti analogno preuzimanju citata iz "druge ruke", tj. prvo će se navesti svi elementi o prvom autoru i prvom djelu, zatim o drugom autoru i njegovom djelu, pa tek onda svi elementi o trećem autoru i njegovom djelu!

² SIC (lat.-tako) znak upozorenja na neku pogrešku u tekstu.. to je zapravo došlo kao kratica iz dvoboja koji je glasio: „Gopodin tako, a ja ovako“

12.9. Fusnote

Pozivna bilješka (fusnota, napomena, referencija, podnožak) označava, osim korištenog bibliografskog izvora, i bilješku ispod teksta koja obično sitnim slovima objašnjava nešto u vezi s tretiranom materijom. To su, zapravo, korisna, ali istodobno nisu nužna objašnjenja.

Pri citiranju, odnosno pisanju pozivnih bilježaka (fusnota) treba stalno imati na umu činjenicu da se čitatelj mora vrlo određeno, nedvosmisleno i precizno uputiti na bibliografski izvor iz kojega je autor preuzeo tuđu spoznaju, ideju, podatak... Tko u tome ostvari potpun uspjeh, mnogo je naučio u pisanju teksta znanstvenih i stručnih radova.

12.10 Ilustracije

Ilustracijama se mogu nazvati svi prilozi, isprave, autorovi dokazi i sl. koji se upotrebljavaju radi ilustriranja teksta nekog djela kako bi se opširne deskripcije i brojne složene pojave reljefnije i zornije predočile čitatelju. U znanstvenoistraživačkom radu vrlo se često upotrebljavaju ove ilustracije: 1) tablice, 2) grafikoni, 3) crteži, 4) zemljovid, 5) fotografije, 6) sheme i 7) slike.

12.11. Veličina slova i margine

Seminarski rad se po pravilu piše na računaru. Preporučuje se korištenje slova tipa Times New Roman i treba izbjegavati korištenje ekstravagantnih tipova slova.

Prilikom pisanja teksta preporučuje se:

Naslove poglavlja (npr: 1, 2, 3,...) treba pisati velikim slovima veličine 14 pts. bold. Naslove podpoglavlja sa dvije i više decimala (npr: 1.1.,2.2.,1.1.1.,1.1.2.,...) treba pisati malim slovima veličine 12 pts. bold. Pisanje teksta seminarskog rada treba u pravilu bršiti veličine 12 pts.

Prerad u glavnom tekstu seminarskog rada treba biti dvostruki a jednostruki u fusnotama.

Lijeva margina treba iznositi 4 cm (radi uvezivanja) a ostale tri margine po 2,5 cm.